

K ryzím individuátorům

Jiří Raclavský

S Pavlem Cmorejem autora tohoto příspěvku dlouhodobě spojuje zájem o problémy a koncepty analytické metafyziky modelované prostředky intenzionální logiky, přičemž jsme oba diskutovali názory Pavla Tichého na holá individua, vlastnosti a též ryzí individuátory. Cmorej dospěl k pojetí ryzích individuátorů, které prezentoval v Cmorej (2006). Já jsem však dospěl k pojetí jinému (Raclavský 2008a) a v zájmu poznání jsem diskutoval i pojetí Cmorejovo. Cmorej ve své obšírné reakci Cmorej (2009) považuje toto moje srovnání za kritiku a v zásadě říká, že jsem jeho textu značně nepochopil, takže ji považuje za dosti neadekvátní. Navíc celkově zpochybňuje moji rekonstrukci Tichého názoru. Dle mého soudu jde do značné míry o nedorozumění, takže se vzdávám reakcí na rozmanité detaily a omezím se na co nejpřehlednější stručné vyložení nejzákladnějších záležitostí. Rád bych ovšem připomněl, že v analytické metafyzice číhá nedorozumění doslova na každém kroku, takže ujasňování věcem vždy prospívá.

Stručná rekapitulace pozadí diskuse. Vlastní jmény denotovaná individua; monadickými predikáty denotované vlastnosti individuí jakožto funkce z možných světů a časů (tedy intenze) do tříd individuí; individuovými deskriptory denotované individuové úřady jakožto intenze do individuí. Jakékoli objekty jsou konstruovatelné abstraktními procedurami, jimž Tichý říkal konstrukce; konstrukce jsou považovány za významy výrazů. Dva výrazy jsou synonymní právě tehdy, když vyjadřují tutéž konstrukci; dva výrazy jsou ekvivalentní právě tehdy, když vyjadřují ekvivalentní konstrukce; dvě konstrukce jsou ekvivalentní právě tehdy, když konstruují jeden a týž objekt. Cmorej i já přijímáme Maternovu explikaci pojmů jakožto (určitých) konstrukcí. Holé individuum je individuum takové, že ty vlastnosti, které jsou pro něj esenciální, nemůže postrádat, avšak ty vlastnosti, které jsou pro něj akcidentální, postrádat může (to je v zásadě Tichého definice, srov. Raclavský 2008). „(Být) holé individuum“ je vlastnost individuí; dle mého pojetí je to vlastnost, která je konstantní (triviální)

a univerzální, čili jejím neměnným rozsahem je (za všech okolností) třída všech individuí (čili každé individuum ji za všech okolností má). Lze najít více důvodů pro názor, že individuum, které je holé, a. není za žádné okolnosti bez vlastností pro něj esenciálních, b. za každé okolnosti má řadu vlastností pro něj akcidentálních (srov. Raclavský 2008b).¹ Svůj výklad toho, co míní holým individuem, Tichý zakončuje úvahou o konceptuálním odlišování (akcidentálních) vlastností od individua, načež říká:

Individuum, které je striktně odlišeno do vlastností, které se mu daří instanciovat, není ničím jiným než ryzím individuátorem. (Tichý 1988, 211)

1. V Tichého formulaci se něčemu něco predikuje. A já nepochybuji, že se zde predikuje vlastnost, jmenovitě vlastnost „(být) ryzí individuátor“. Srov. s analogickým:

individuum, které někteří lidé chovají v domácnosti, které je přítulné a které občas štěká, není ničím jiným než psem

Nemohu rozumět tomu, proč Cmorej Tichého výrok diskutuje s pomocí výrazu ‚individuátor I‘ (kde I je libovolné konkrétní individuum). Tento obrat je zjevně deskripční, a to asi tak jako třeba ‚pes I‘ (‚pes někoho‘). Tichý však ani sebemenším náznakem nenaznačuje, že by chtěl vymezovat individuátor nějakého individua, jak tu věc podává Cmorej (srov. v jeho 2006 i 2009). Cmorej dokonce koncipuje individuatory jako určité pojmy-konstrukce (konstruující triviální individové úřady) a tak je zjevné, že jeho návrh nemůže být adekvátním výkladem Tichého – žádná konstrukce není individuum mající nějaké vlastnosti individuí. Ač Cmorejova teorie rozhodně není nezajímavá, nadále ji odmítám jakožto adekvátní interpretaci Tichého.

¹ Cmorej je trvale názoru, že bod b. má být vypuštěn. Taková holá individua však ani podle něj (srov. Cmorej 2006) neexistují. I proto nevidím důvod, proč by proponenti holých individuí měli přistoupit na změnu své terminologie (či snad koncepce; podle ní je individuum chápáno jako holé, ‚bare‘, prostě proto, že je to individuum bez „falešných“, jmenovitě esencialistických, příkras – srov. k tomuto smysl výrazů ‚je do holý fakt‘, ‚je to holá pravda‘).

Mj. ani v Raclavský (2008a), ani v tomto textu, na rozdíl mezi mým a Cmorejovým pojetím holých individuí nic v mé argumentaci nezávisí – ačkoli Cmorej dával opakovaně vyvstat domněnce, že ano.

2. Hluboké nedorozumění se točí okolo obratu filosofů jako ten Tichého:

individuum, které ... , není ničím jiným než ...

Cmorej mne viní z toho, že tento obrat, resp. větu, chápu v tom smyslu, že hovoří o vlastnosti, ačkoli je prý zjevně o individuu; tímto ale značně zkresluje, co jsem napsal (srov. můj text). Uvědomme si, že tento obrat nehovoří o žádném konkrétním individuu – žádné jednotlivé individuum, třeba Petr či Fido, v něm přece není zmíněno. Jestli se tedy hovoří o individuu, tak nanejvýše o „proměnném“ individuu. Tomu plně odpovídá expanze do poloformální češtiny:

individuum x , které ... x ..., (to x) není ničím jiným než ...

Ve formálním jazyku pak máme nápadnou obdobu s definicemi jako:

$F(x) =_{df} (...x...)$

kde – a markantněji pak v Tichého větě – předpokládáme zamlčený obecný kvantifikátor vážící x . Tichého formulace je tak dle mého soudu mírně stylisticky modifikovaným slovním vyjádřením definice (definiční rovnost je podána jako ‚není nic jiného než‘), v jejímž definiendu je „být ryzí individuátor“ (což se aplikuje na „proměnné“ individuum x), v definiens pak „individuum, které...“. Nu, a když se tu hovoří o tom, že každé individuum, které je takové a takové, je vlastně onaké, totiž F , tak tím vlastně specifikujeme (jak jsem psal) vlastnost F . Srov. třeba s:

číslo, které je dělitelné pouze číslem jedna a sebou samým, není ničím jiným proočíslem

Jsem názoru, že mé čtení takovýchto formulací, jaké nacházíme i u Tichého, je přirozené. Proto nesouhlasím s opakovaným Cmorejovým odmítáním tohoto výkladu (zejm. s. 258) pro jeho údajnou neadekvátnost.

3. Podstata Cmorejovy kritiky v jeho sekci 1 tkví v tom, že v mém podání se prý Cmorej snažil dokázat, že vlastnosti „holé individuum“ (HI) a „ryzí individuátor“ (RI) jsou nutně odlišné. To je ale nedorozumění. V mém v textu jsem nejdříve zkoumal Tichého názor, dospěl jsem pak k vlastnímu výkladu (HI=RI). Teprve potom jsem se v samo-

statné sekci zabýval porovnáním se Cmorejovými názory. Když jsem blíže okomentoval $HI=RI$ z hlediska toho, co mohl mít Tichý na mysli, a co Cmorej vyložil jinak, než jak to chápu já, vzal jsem právě toto své chápání jako předpoklad. Neboli jsem Cmorejův argument, který byl uveden při jeho výkladu Tichého, zkoumal při uvažování určitého předpokladu (příslušný odstavec začíná slovy „Při takovémto předpokladu by však...“, Raclavský 2008a, 497), tj. nezabýval jsem jím ve znění, v jakém ho on sám podal. Obecně mi totiž šlo o to, zda lze Cmorejovy argumenty, resp. jejich analogony, plausibilně uplatnit vůči mému výkladu Tichého. Když vidím míru nedorozumění, zjišťuji, že byla chyba, že jsem na svůj cíl neupozorňoval mnohem markantněji.

4. Teprve až po těchto zkoumáních jsem se věnoval (jiné) Cmorejově argumentaci v podobě, v jaké ji on sám podal. Cmorej mne však opakovaně podezřívá z konfúze jeho pojmů s mými a tedy ze zavádějícího výkladu jeho pojetí.² Např. v sekci 2 Cmorej rozepisuje, že jsem při diskusi jeho jistého argumentu představil jeho H jakožto individuátor, ač on ho měl za holé individuum. Důvod, proč jsem při diskusi jeho argumentu psal o individuátoru H, je však zřejmý z jeho argumentačnímu bloku na straně 155 (Cmorej 2006), který má tuto strukturu: a. je individuátor holým individuem H?, zkoumejme to; b. individuátor musí být odlišný od individua I; c. otázka zní: může být individuátor ve smyslu holého individua H odlišný od I?; d. znění vlastního argumentu; e. shrnutí: individuátor tedy nemůže být holým individuem (odlišným od I). To, že tento Cmorejův argument interpretuji správně, nakonec Cmorej opakovaně potvrzuje (viz s. 256,

² Pro srovnání. U mne má každé individuum za všech okolností vlastnost „(být) holé individuum“ a taktéž vlastnost „(být) ryzí individuátor“ (jde vlastně o jednu a tutéž vlastnost, která je určena prostřednictvím různých, avšak ekvivalentních pojmů). Intuitivně vzato jsou individua ryzími individuátory proto, že „individuují svět“ (svět faktů) a to tím, že jsou nosiči vlastností. U Cmoreje jsou na jedné straně individua, ovšem žádné z nich za žádných okolností nemá vlastnost „holé individuum“ v jeho smyslu (tato vlastnost je triviální-konstantní, avšak pustá; tj. žádná holá individua neexistují). Na druhé straně jsou u Cmoreje individuátory něčeho (nějakého individua) a jsou to určité pojmy-konstrukce. Pro Cmoreje jsou individuátory intuitivně vzato individuátory individuí a to ve smyslu pojmového uchopení individuí při abstrakci od jejich nahodilých vlastností.

257).³ I proto nemohu přijmout Cmorejovu celkovou námitku, že jsem jeho argumenty „nepřípustně zkreslil“.

5. Cmorej vícekrát píše, že výrazy ‚HI‘ a ‚RI‘ (‚holé individuuum‘ a ‚ryzí individuátor‘) jsou prý nejen u Tichého, ale zejména u mne synonyma, tj. oba vyjadřují jednu a tutéž konstrukci-pojem. Vůbec nemohu pochopit, jak k tomu Cmorej došel. Neboť v mém textu (viz s. 497) jsem zcela jasně hovořil o těmi výrazy vyjádřených *různých* konstrukcích-pojmech ⁰HI a ⁰RI (tzv. trivializacích). Dále jsem mluvil o je vztahující definici – a definiční ekvivalence přece není identitou konstrukcí. Je také jasné, že tyto konstrukce „ztotožňující“ definice (jak jsem psal na s. 495 a 497) je tu od toho, aby stanovila (srov. tamtéž), že konstrukce-pojmy po stranách =_{df} konstruují jednu a tutéž intenzi (odtud „ztotožnění“), neboli jsou ekvivalentní. Jenže ani moje explicitnost v tom, co je tu pojem (pojmy), definice a totožnost intenzí, nezabránila Cmorejovi v značně neobvyklému výkladu vět o takovéto ekvivalenci jakožto vět o synonymii, resp. synonymii daných výrazů implikující (srov. ‚RI = HI, z čoho vyplývá, že totožné sú aj ich trivializácie‘, Cmorej 2009, 254). Nemohu se tedy v této souvislosti ubránit konstatování, že Cmorej četl můj text nepozorně.⁴

³ Hned dále Cmorej však dává najevo, že jsem tím vlastně čtenáře svedl k dojmu, že tím neexistuje ani individuátor explikovaný jinak. Jenže to jsem v mém textu nijak neučinil; zato jsem však v něm ukazoval, jakým způsobem Cmorej individuátor explikuje. Mj. to není jedinkrát, kdy mi Cmorej podsunuje něco, co jsem vůbec nepsal, nicméně on mne za to vzápětí kritizuje.

⁴ Nejde totiž jen o právě zmíněný jeden případ. Srov. dále např. Cmorej (2009, 257), kde Cmorej vysvětluje, že jsem jeho jistý názor podal jako kladení nerovnosti mezi individuátor a holé individuuum – navzdory tomu, že na dotyčné straně 500 mého textu jsem psal o nerovnosti mezi individuátorem a individuem, tj. tak, jak bylo psáno u něj. Záhy poté Cmorej mne kritizuje za to, že jsem mu vyčítal, že on podal tuto nerovnost jakožto kladenou mezi objekty různého typu – ačkoli jsem na příslušné straně 500 nepsal vůbec nic v tomto smyslu. Dalším příkladem je, když mne na straně 258 svého textu Cmorej viní z dezinterpretace jeho argumentu – přestože z dotyčné strany 501 je zcela zřejmé, že jsem žádný jeho zcela vlastní argument nezkoumal.

Katedra filozofie
Filozofická fakulta
Masarykova univerzita
Arne Nováka 1
602 00 Brno
raclavsk@phil.muni.cz

Literatura

- CMOREJ, P. (2006): Holé individuá a predikácia. In: Zouhar, M. (ed.): *Jazyk z pohľadu sémantiky, pragmatiky a filozofie vedy*. Bratislava: Filozofický ústav SAV, 137 – 161.
- CMOREJ, P. (2009): Individuá a ich individuátory. *Organon F* 16, No. 2, 250 – 262.
- RACLAVSKÝ, J. (2008): Reformulating Tichý's Conception of Bare Individuals. *Organon F* 15, No. 2, 143 – 167.
- RACLAVSKÝ, J. (2008a): Ryzí individuátory a holá individua. *Organon F* 15, No. 3, 493 – 507.
- RACLAVSKÝ, J. (2008b): Holá individua nejsou bez vlastností. In: Zouhar, M. (ed.): *Jednotliviny, všeobecniny, významy*. Bratislava: Filozofický ústav SAV, 158 – 172.
- TICHÝ, P. (1988): *The Foundations of Frege's Logic*. Berlin, New York: Walter de Gruyter.